

Alternatieve landbouw: een goed alternatief

Nederland heeft nog zo'n 500.000 ha. agrarisch gebied met een hoge natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarde. Deze cultuurlandschappen zijn ontstaan door een bepaalde samenhang, *verweving*, tussen landbouw, natuur en landschap. De overheid wil deze gebieden beschermen door die verweving in stand te houden. Via de Relatienota kan maximaal 200.000 ha. behouden blijven. Omdat andere instrumenten weinig effect sorteren blijft altijd nog zo'n 300.000 ha. vrijwel onbeschermd. Kan de alternatieve landbouw een oplossing bieden voor dit probleem?¹

EMILE BOULAN EN PETER DRIESSEN *

De verweving van landbouw en natuur en landschap staat momenteel sterk onder druk. Als gevolg van ondermeer rationalisatie, schaalvergroting en specialisatie vindt er een steeds verdergaande scheiding van functies plaats. Natuur en landschap worden hierdoor uit het agrarische bedrijf gedrongen, waardoor waardevolle agrarische cultuurlandschappen verloren dreigen te gaan.

De overheid

Er staat de overheid een drietal instrumenten ter beschikking om deze verweving te handhaven: het bestemmingsplan, de landinrichting en de Relatienota. Het *bestemmingsplan buitengebied* biedt maar beperkte mogelijkheden voor verweving waar bovendien onvoldoende gebruik van gemaakt wordt. Hoewel binnen de *landinrichting* sinds kort ook de niet-agrarische belangen een volwaardige plaats dienen te

krijgen leidt de landinrichting toch nog voornamelijk tot scheiding van functies. Het enige instrument dat wel een goede bijdrage kan leveren aan het behoud van de verweving is de *Relatienota*. De Relatienota kent reservaat- en beheergebieden. In de beheergebieden kunnen de agrariërs een vergoeding ontvangen indien ze hun bedrijfsvoering afstemmen op natuur- en landschapsbescherming. In eerste instantie is slechts 100.000 ha. als Relatienotagebied aangewezen, wat in de toekomst uitgebreid kan worden met nog eens 100.000 ha.. Naast andere problemen brengt uitbreiding (te) hoge financiële lasten voor de Rijksoverheid met zich mee. De vraag rijst of er geen andere instrumenten gevonden kunnen worden.

Alternatieve landbouw

In de alternatieve landbouw (veelal ook biologische landbouw genoemd) wordt vrijwel geen gebruik gemaakt van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen. De teelt-

maatregelen zijn gericht op een gezond bodemleven en de grond wordt minder intensief gebruikt dan in de gangbare landbouw het geval is. De alternatieve landbouw is hiermee een milieuvriendelijke vorm van landbouw, maar is zij ook vriendelijk voor natuur en landschap?

In een onderzoek is dit nagegaan bij vijf Friese en vier Drentse alternatieve melkveehouders.¹ Daarbij is gekeken welke werkzaamheden op het gebied van de natuur- en landschapsbescherming door de boeren, op vrijwillige basis, al in de bedrijfsvoering zijn ingepast. Het gaat om werkzaamheden die elders zijn opgenomen in de beheerovereenkomsten uit de Relatienota. De onderzochte bedrijven liggen evenwel niet in een beheergebied en komen daarom ook niet in aanmerking voor een financiële vergoeding. Bij de gewenste werkzaamheden gaat het ondermeer om het handhaven van de externe productieomstandigheden (verkaveling, ontsluiting en hoge grondwaterstand), en het uitvoeren van weidevogelbeheer, bouwlandbeheer en landschaponderhoud. In totaal werden 23 werkzaamheden geselecteerd.

Vrijwillige basis

Uit het onderzoek blijkt dat op de onderzochte bedrijven in Friesland alle 23 gewenste werkzaamheden of al vrijwillig in de bedrijfsvoering zijn opgenomen, of op een andere voor natuur en landschap bevredigende wijze worden uitgevoerd. Bij de bedrijven die in Drente zijn onderzocht, is dat op drie werkzaamheden na het geval. Slechts het egaliseren, het gebruik van stuwende kalkmeststoffen en het verbeteren van de waterhuishouding wordt daar niet achterwege gelaten. De alternatieve landbouw levert hiermee een bijdrage aan de instandhouding van de verweving van de landbouw en natuur en landschap. Zij kan daarmee een aanvulling betekenen op het huidige, voor handhaving van verweving ontoereikende, overheidsinstrumentarium.

De alternatieve landbouwer laat, in het kader van een goed weidevogelbeheer, het bemesten, maaien en welden van vee tussen 1 mei en 15 juni achterwege. Foto: Marcel Minné

In 1987 werd de oppervlakte waarop alternatieve landbouw werd bedreven geschat op 3100 hectare. Dat is 0.15% van het totale Nederlandse landbouwareaal. De alternatieve landbouw is daarmee nog maar een marginaal verschijnsel. De (Rijks)overheid zal daarom de ontwikkeling van de alternatieve landbouw moeten stimuleren. Gebeurt dat niet, dan wordt een belangrijke kans gemist. Het in stand houden van de verweving door het stimuleren van de alternatieve landbouw zal de overheid wellicht aanzienlijk minder kosten dan de toepassing van de huidige instrumenten.

* Emile Boulan en Peter Driessen zijn respectievelijk voormalig student en medewerker van de Interfacultaire Vakgroep Milieu, Natuur en Landschap, Faculteit Beleidswetenschappen, Katholieke Universiteit Nijmegen.

1. E. Boulan: *Alternatieve landbouw en natuur en landschap, een onderzoek naar de mogelijkheden op alternatieve landbouwbedrijven voor verweving van de functies landbouw, natuur en landschap*. Nijmeegse Milieukundige Studies nr 5, Interfacultaire Vakgroep Milieu, Natuur en Landschap, Nijmegen 1989. (Te bestellen bij de Dictatencentrale, Th. van Aquinostraat 2, 6500 HK Nijmegen, tel. 080-516250, o.v.v. nr. 7.06.50)